

הקרמת הרמב"ם דל

ועד זמן זה שהיא שנה שמינית אחר מאה ואלף לחדשן הבית, והיא שנת ארבעת אלפים ותשע מאות ושלושים ושבע לבריאת עולם :

ובזמן הזה תקפו הצרות יתירות ודחקה השעה את הכל ואבדה חכמת חכמינו ובינת נבוינו נסתרה. לפיכך אותם הפירושים וההלכות והתשובות שחברו הגאונים וראו שהם דברים מבוארים נתקשו בימינו ואין מביין עניניהם כראוי אלא מעט במספר. ואין צריך לומר הגמרא עצמה הבבליה והירושלמית וספרא וספרי והתוספתא שהם צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך ואחר כך יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים והמותרים ושאר דיני התורה היאך הוא. ומפני זה *נערת חצני אני משה בן מיימון הספר די ונשענתי על הצור ברוך הוא ובינתי בכל אלו הספרים וראיתי לחבר דברים המתבררים מכל אלו החיבורים בענין האסור והמותר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה. כולם בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תורה שבעל פה כולה סדורה כפי הכל בלא קושיא ולא פירוק. לא זה אומר ככה וזה ככה. אלא דברים ברורים קרובים נכונים על פי המשפט אשר יתבאר מכל אלו החיבורים והפירושים הנמצאים מימות רבינו הקדוש ועד עכשיו. עד שיהיו כל הדינים גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה ומצוה ובידין כל הדברים שתיקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל אלא יהא חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה עם התקנות והמנהגות והגזירות שנעשו מימות משה רבינו ועד חבור הגמרא וכמו שפירשו לנו הגאונים בכל חיבוריהם שחיברו אחר הגמרא. לפיכך קראתי שם חיבור זה **משנה תורה**. לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה *ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם. וראיתי לחלק חיבור זה הלכות הלכות בכל ענין וענין. ואחלק ההלכות לפרקים שבאותו ענין. וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות קטנות כדי שיהיו סדורים על פה. אלו ההלכות שבכל ענין וענין יש מהם הלכות שהם משפטי מצוה אחת בלבד. והיא המצוה שיש בה דברי קבלה הרבה והוא ענין בפני עצמו. ויש מהם הלכות שהם כוללים משפטי מצות הרבה אם יהיו אותן המצות כולם בענין אחד. מפני שחילוק חיבור זה לפי הענינים

לא לפי מנין המצות כמו שיתבאר לקורא בו. ומנין מצות התורה הנוהגות לדורות שיש מאות ושלוש עשרה מצות. מהם מצות עשה מאתים וארבעים ושמנה סימן להם מנין אבריו של אדם. ומהם מצות לא תעשה שלש מאות וששים וחמש סימן להם מנין ימי שנת החמה :

*כנסתא מדוייקה שנסתי מתני :

נמצא רבינא ורב אשי וחבריהם. סוף גדולי חכמי ישראל המעתיקים תורה שבעל פה. ושגזרו גזירות והתקינו התקנות והנהיגו מנהגות ופשטה גזירתם ותקנתם ומנהגותם בכל ישראל בכל מקומות מושבותם. ואחר בית דין של רב אשי שחבר הגמרא ונמרו בימי בנו נתפזרו ישראל בכל הארצות פיזור יתר והגיעו לקצוות ואיים הרחוקים ורבתה קטטה בעולם ונשתבשו הדרכים בנייסות ונתמעט תלמוד תורה ולא נכנסו ישראל ללמוד בישיבותיהם אלפים ורבות כמו שהיו מקודם אלא מתקבצים יחידים השרידים אשר ה' קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה ועוסקין בתורה ומבינים בחיבורי החכמים כולם ויודעים מהם דרך המשפט היאך הוא. וכל בית דין שעמד אחר הגמרא בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או הגזיר לבני מדינתו או לבני מדינות רבות לא פשטו מעשיו בכל ישראל מפני רחוק מושבותיהם ושבוש הדרכים. והיות בית דין של אותה המדינה יחידים ובית דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים קודם חיבור הגמרא. לפיכך אין כופין אנשי מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה האחרת. ואין אומרים לבית דין זה לנזור גזירה שגזרה בית דין אחר במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים שדרך המשפט כך הוא ונתבאר לבית דין אחר שעמד אחריו שאין זה דרך המשפט הכתוב בגמרא, אין שומעין לראשון אלא למי שהדעת נומה לדבריו בין ראשון בין אחרון :

ודברים הללו בדינים גזירות ותקנות ומנהגות שנתחדשו אחר חיבור הגמרא. אבל כל הדברים שבגמרא הבבלי חייבין כל ישראל ללכת בהם וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמי הגמרא ולנזור גזירותם וללכת בתקנותם. הואיל וכל אותם הדברים שבגמרא הסכימו עליהם כל ישראל. ואותם החכמים שהתקינו או שגזרו או שנהיגו או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך הוא, הם כל חכמי ישראל או רובם והם ששמעו הקבלה בעקרי התורה כולה דור אחר דור עד משה רבינו עליו השלום. וכל החכמים שעמדו אחר חיבור הגמרא ובנו בו ויצא להם שם בחכמתם הם הנקראים גאונים. וכל אלו הגאונים שעמדו בארץ ישראל ובארץ שנער ובספרד ובצרפת למדו דרך הגמרא והוציאו לאור תעלומותיו וביארו עניניו, לפי שדרך עמוקה דרכו עד למאד. ועוד שהוא בלשון ארמי מעורב עם לשונות אחרות לפי שאותה הלשון היתה ברורה לכל אנשי שנער בעת שחברה הגמרא. אבל בשאר מקומות וכן בשנער בימי הגאונים אין אדם מכיר אותה הלשון עד שמלמדים אותו. ושאלות רבות שואלין אנשי כל עיר ועיר לכל גאון אשר היה בימיהם לפרש להם דברים קשים שבגמרא. והם משיבים להם כפי חכמתם. ואותם השואלים מקבצים התשובות ועושין מהם ספרים להבין מהם. גם חיברו הגאונים שבכל דור ודור חיבורים לבאר הגמרא. מהם מי שפירש הלכות יחידות. ומהם שפירש פרקים יחידים שנתקשו בימיו. ומהם מי שפירש מסכתות וסדרים. ועוד חיברו הלכות פסוקות בענין איסור והיתר וחייב ופטור בדברים שהשעה צריכה להם כדי שיהיו קרובים למדע מי שאינו יכול לירד לעומקה של גמרא. חזו היא מלאכת ה' שעשו בה כל גאוני ישראל מיום שחברה הגמרא

השנת הראב"ד

* ויודע ממנו וכו' . א"ל סכר לחקן ולא יתקן כי הוא עוב דרך כל המתכנים אשר היו לפניו כי הם הביטו לראיה לדכיהם וכתבו ספרים כשם אומרים והיה לו כזה הועלת גדולה כי עמיתים רבות יעלה על לב הדין לאסור או להחזיר וכו' וכו' ממקום אחד ואילו ידע כי יש גדול ממנו השליש שמועתו לדעת אחרת היה חוזר בו. ועשה לא אדע למה חמור מקבלתי ומראייתו כשכל הכבוד על זה המהבר. אם החולק עלי גדול ממני הרי טוב ואם אני גדול ממנו נחם אכטל דעתי משני דעה . ועוד כי יש דברים שהגאונים חולקים זה על זה וזה המחבר ניכר דברי האחד וכנסם כחיבורו ולמה אסמך אני על כריחה והיא לא נראית בעיני ולא אדע החולק עמו אם הוא ראוי להקוץ אם לא . אין זה אלא כל קבל די רוח יחידה כיה :

כסף משנה

על כריחה של רבינו. ואם ימלא חיזה חכם גדול שלא יראה לפחד על כריחה עד שיסקל גם הוא במחזני שכלו מי מעכב על ידו מלשנין בספרי הגמרא והמתכנים. נמלא שדרך זה שדרך רבינו הויקן לכל הטובים וזאתה להד כדלח בלחות זמן. וגם לו הוא חוקן אם יהיה נחפו לסבוק יסמוך על דעה רבינו וגם כשלא יהיה נחפו ללו. מילתא אסרתיה היא לדעת סכרם רבינו :

ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה וכו' : כתב הרב רבי אברהם בן דוד סכר לחקן ולא יתקן כו' אין זה אלא כל קבל די רוח יחידה כיה עכ"ל : ואני אומר שטעם רבינו שאילו היה רואה ללכת בדרך המתכנים שקדמותו מה יהרון היה לו להסכיף על דברי הרב רבי יצחק אלטס שנינו המקומות פוסק כמוהו ולכך נא להיש ספק הלכה בלשון זה וקצר כמו המשעם ויכול כל חכם לב מהכנים אחריו לסמוך

הקדמת הרמ"א

ואתי תלין משוגתי, וזאת היא הדבר כי דעתי הי' לקצר ולהבר האוכל מתוך הפסולת, בכל היכולת, לכן לפעמים שמרתי הסעמים בלא המלות, ולפעמים הנחתי הפרטים ולקחתי הכללות, כי זהו עיקר המכוון בכוונתי, ומ"מ כתבתי על המאמר ההוא עכ"ל, אעפ"י ששניתי לפני אב"י מל"ך כי מלת לשון נאמר על ג' חלקים, נאמר על האבר הנקרא לשון והוא ידוע, ונאמר על ענין השמועה, כמ"ש אל עם אשר לא תשמע לשונו, ושמעתיו ג"כ אל כוונת המדבר היינו, כי הלשון הוא קולמוס הלב ומוציא לחוץ כל רעיונו, ולכן כתבתי עד כאן לשונו, והנה מצינו בתלמוד מזה הענין, כמ"ש התו' בפ' מפני, שדרך התלמוד לקצר, ולומר פסוק בל' אחר קצר, והביאו רא"י לדבר ונתן הכסף וקם לו הוא הא' מהן שאינו פסוק בכל התורה והביאו הגמ' ועו"א אדבר, ועל רב לא לי לא אתגבר, רק להודיע, מה היתה המניעה במה שעשיתי במהדרה בתרא כשחזרתי לברוק לאור הנר ב"י אם כתבתי תחלה נכונה, וחסדי ה' אזכיר בכל טוב אשר גמלני וגול את עיני וראיתי דברים הרבה בספרו שלא כסדרן וכמוס' שלא במקומו, מהופכין כנון של חרף, ומקצת דיני' מחולקי' לשנים ולפריקים יקום דין א' פעמים, מהופך בא' מדרכי הפוך והסתירה, שכ' גאון רב המורה והסכה בזה התקבצות דעות שונות, ראשונות עם אחרונות, ובעזר הש"י העמיתי גידושי חייט' בהכמות עצומות, מדרגס' בירושלמי מס' פיאה כל מי שצריך ואינו נוטל ה"ו שופך דמים, לימדי משם שאין טוב לאדם להיות תמיד מביישני' ונאלמים, ואמרתי אם בצרכי גופות כך חיי נפשות עאכ"ו ע"כ כל מה שראו עיני לא אצלתי מהם וחלב התורה חבצתי, וכל הרעו' כא' קבצתי, וכתבתי דברי ב"י תחלה, ובו תליתי הגדולה דרך מעלה, אף שגם על לבי לפעמי' עלה, ואף כי הוא, הביא הדברים באריכות ועל הרוב כתבתי כת המסכ' וכת החולקת, ואחריו העליתי את כל חידושי הראי"י ע"פ כוונתינו הם בנויים, אחת לאחת למצוא חשבון הן מנויי', בסימני' קצרים כללתי, בראשי הדברים לפעמים כתבתי שם תמצא כל דבר המתורש בדין זה, או שם תמצא כל הדברים התלויים או כיוצא בזה, כי זהו כלל המקיף הפרטים השייכים לדין ההוא והפרטים הנוספים על הכלל המבקשים יראה וכוונתי בכל זה לא הי' רק לגלות אוזן אנשים בקצרה למצוא דברי נבוני לחש וחכמי חרשים כדרך המסורות על התורה, אשר על ידה ימצא המבוקש בקצרה, ועל כותבי פלסתר מקיימי התורו' יצריח, וכן כוונתי בזה וחפץ ה' בידי יצליח, אומדס פ"ק דערוית א"ר יהודא למה מוכריין דברי היחיד אצל המרובים לבטלה שאם יאמד אדם כך קבלתי יאמר לו שמעתי כדברי פלוני לכן יראתי שכזה לא יקריני אם אכתוב סתמא בדרך ברי ולא בשמא, אולי יסכמו עלי הבאי, כי יחשוב שאמרו מי ששוכן בתוך לבאים, ויגורו לנפשם לומר דבר זה קשה, כמו שחולק על תורת משה, לכן אמרתי להעלות שמי על דברי, ומעתה ניתן הרשות לכל הרוצה לחלוק על אמרי, והרוצה לסמוך עלי יבא ויסמוך, ואין חטא אשר יחטא כ"א על הסומך, מאחר שהבחירה היא לאדם אם לאמת אם לטעות, מ"מ אין לדיין אלא מה שענינו ראות, וישים תמיד נגד עיניו העושה נפלאות, כי לעולם חסדו, והוא יוריני ללכת בדרכי משה עבדו, וע"כ קראתי החיבור הקצר הזה דרכי משה והוא יגיד הקשה, לצדיק ולרשע, כי ממי התורה משיתהו כי הוא דרך למבקשי פני מלכם ובתורתו והדבר הקשה יביאון אל דרכי משה וזו אחלה פני מלכי שיכון דרכי, וישלח לי עזרו לכל צרכי, ויצילני משגיאה, הן במעשה או בדעה או ראייה, ועתה אשירה נא לידידי, אשד נתן עלי רידידי, ואברך השם אשר יעצני, בחסדו הגדול עד הלום הביאנו, הוא הנמצא ראשית בלי ראשית ואחרון בלי אחרית, במאמרו כל מאין השית, עולמו בחסד בנה, בשביל ליתן תמתו לעדת מי מנה, וגאלם ממצרים מעבדות פרוכי' יתעלה וזכרו לנצח נצחים, כי עמד לאבותינו ולנו בכל דרכים, נמצא בכל צרכים, קרוב לקוראוי באמת ומאשפות ירים אביון, חלתי היא שנות ימיו עליון, ואין מצדו המניעה, כי אינו גוף וגוויעה, חי עולמים יתעלה בלי השתנות, והבא לטמא מצד עצמו יקבל התגנות, ע"כ אחיל לו ואקה שצמאני בתורתי ירווה, ויעזרני לעשות חיל, ובתורתו להגות יומם וליל, ויוכני עם כל ישראל בביאת הגואל, ואז נשאב מים בששון ממעיני התשועה, ללמוד וללמד מפי השמועה, ועינינו תחזנה:

בי לאמוד הלא אצלתי לך ברכה, ואז היתה חמתי שככה, ואמרתי אראה דברי ס' ב"י ואחריתו, כי אמר לי אלקים אל תירא אותה, ואת ביתה, ואף כי לא הניח לך מקום להתגדר, מ"מ לפני מלכי ושרי' במלאכתך תתהדר, כי די לך במה שכיוונת לדעת הגדולי, ויהיו רק דבריך לדברי' עמוקי' דרכי' סלולי', בקיצור מילולים, קודש הלולים, ולסימנים סגולים, אשר אלו הדברים צפנת פענח מגלים, ועוד נוסף שגם דברים רבים התועלים בדברי נכללי', הא' הביא הדברים בלא אורך הצעות, אשר אלו הדברי' הן על התלמיד' כמוני ללאות, ורצונם ללמוד התורה על רגל א' במעט שעות לכן באו ברכים כושלות כידוע מדברי הרב המורה שכ' שאורך ההצעות, הא' מן הסיבות אשר הלימוד פוסלות, אף כי לא נעלם ממני אמרם פ"ג דסוטה התנאי' מבלי עולם וגדועי' מעמי הארץ, שהרי ע"י קוצר משנתם בלי ביאור טעם יכולין לטהר את השרץ, מ"מ דרך הרמב"ם והטור ששנו תלמידיהן בדרך קצרה, דרכתי, ובקיצור כאהוב לדור הלכתי, ועו' כדי להשמר מן השגיאה דבר א' הוספתי, כי סהרי במרומי' כי בכל מקום את עצמי שמרתי, לומר דבר בשם אומרו לא חסרתי ולא העדפתי, וע"כ מי שלא יספיקו לו קיצור אמרי, הנה בכל מקום כתבתי מרא' מקום על דברי, והדברים כתובים וערוכים בספרים הנמצאים לפניו, ואם לא יאמין יחפור ויראה בעיניו: והנה בדרך זו אחייב עניי הדעת שלא יאמרו שתקפה עליהם משנתם ואין שכלי מגעת להבין ולהורות מתוך אורך הדברים אשר להם ללאות, מאחר שבקצרה הש"ע לפנייהם עם מפה מוצעת, וממאליו העשיר והדל לפי אוכלם ילקוטו, ולמראה עיניהם ישפוטו, ומעתה המתעצל עושה בידים רמות, והנפש החוטאת היא תמות, זאת היתה סיבה אחת, את כל ונוכחת, השנית שהוספתי על דבריו כמה וכמה, ופרצתי נגבה וימה, בדברי הראשונים והאחרונים הלא לאלקים פתרונים, ועם החכמה שכנתי עם ערמה נכונים, ובין שולי מעיליו תליתי פעמונים, כדרך שאמרו איסתרא בליגנא קיש קיש קריא, ותשובתן בצדק מאמרם אל תהי ראש לשועלים והוי זנב לאריה ועוד כתבתי הרבה תשו' הגאונים, ותשו' האחרונים כתשו' מהרא"י ודברי או"ה אשר לא יכובו מימיו, והמחבר ב"י לא ראה מימיו, אף כי לפעמים כ' דברים שאין הרעת סובלתן, כפי הגלעד פוסלתן, השלישי' והוא עיקר והוא התכלי' המבוקש כזו המחקה, כי ידוע שהרב המחבר בית יוסף בטבעו אל הגדולים נכסף, ופסק הלכה בכל מקום ע"פ שנים ושלשה עדים, המה הגאונים הנחמדים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש בכ"מ ששנים מהם לדעת אחת נצמדים, ולשאר רבוותא אדירי התורה לא חש עליהן, רק במקום הגדולים עמד לפסוק הלכה כדברי שניהן, ואף כי הם קמאי ולא בתראי ולא חש לדברי' שצוותו בו קמאי דקמאי, הלא הרי"ף שפסק ספ"ב דעירובין והסכימו עמו רבים לפסוק הלכה בכ"מ כבתראי ולא לחוש לקמאי, ואפי' במקום הרב אצל התלמיד, וכן פסקו האחרונים תמיד, ובראשם מהרי"ק ומהרא"י בתשובותיהם הנעימות אשר בהן האירו כל מחשך וגילו כל תעלומות, ועי"ז הדבר סותר כל המנהגים אשר באלו המדינות, אשר רובם בנוים על הכלל הוה בפשיטו' ותמימות, ואין מפקפקים אחד דבריהן, ולכן לא רציתי ג"כ לחלוק עליהן, וכתבתי אצל כל דבר הכי נהוג וטעמא ונימוקו עמי ובכל דבר כתבתי עליו שם אומרו אם לא אמרתי מעצמי, ואז כתבתי נ"ל להיות נקרא בשמי, ואם באולי טעיתי אתי תלין משוגתי, ולא יהא נתלה באחרים סרחוני ושגתי, ואף כי בעל המחבר בעצמו נטה מזה הכלל אשר בהקדמתו כלל, וע"פ שנים יקום הדבר, ואביא שני עדים לראי' ומהם אדבר, כי בא"ח ר"ס רנ"ט ובס"ס רנ"ט (גם בח"מ סי' ש"י לא פסק כרי"ף והרא"ש רק כהרמב"ם וסתר כללו שכלל בהקדמתו שסומך עליו המהבר) פסק דלא כוותייהו ומדבחה מודה מר אפשר דגם במילי אחרינא לא אזלי' בתרייהו, וכ"כ מהרי"ו בתשו' סי' קע"א דעל הרוב פוסקים ע"פ התו' ומהר"ם וראב"ה, וכן מרגלא בפומא דאינשא לפסוק כדברי המדרכי ואשר"י וכו"ה ריב"א, וברוך זו הלכתי ושאר הנחתי, סוף דבר קור' אני עלינו, ואף כי אין ערוך בין שנינו, ויקח משה את עצמות יוסף כי השבע השביעי, ר"ל כי העיקר העצמות לקחתי ומשאר הי' המניעה, וכל חכם יראה יבחר ויקרב, אם כוונתי לאמת או להשיג ולקרב, ועל א' אתנצל שלא יאשימיני חסר ועצל, לומר שבשגגה או טעות עשיתי, רק ידעתי

בג ע"א - בר ע"ב

לקמן דע"ה קורא ק"ש ומ"ד הכ"ל שאינו מניח תפילין היינו נמי גם אם קורא ק"ש אם אינו מניח תפילין...
ה"ו משני עדות שקר ועליו להחזיקו בנדרות וכו' ע"ה וכן למ"ד כל שאין לו זניות כי מ"ה"ה הוא וכן...
למ"ד כל שיש לו נשים כי היינו נמי מ"ה"ה דכתיב בק"ש וזמנחה לנשין ו' ולמדה אח נכנסה ו' וק"ל: א"ל...
קרא ולא שנה ע"יו הכתוב אומר וורעתי ו'. וזרע נהמה ר"ל דיינו שאינו יודע כשהוא זו שאינו...
יודעת כלום וי"ל לפי הדרכה זה המקרה אין כאן מקומו לדין עניי מלפניו ומלחמיו וא"ל קרא מנעלות...
ישראל יהודה וכו' שמי' אלחמיטן כעצמה כי ע"ש: דיא את ה' בני וכו' ועם שונים ג' ששונין...
הלכות בו'. עמלה קאמר האי קרא לנעו כהנעם ירא את ה' בני ומלך גם שאהה מלך ולא היה כ"ר שאינו...
ירא תנא גם אם קרא רבי שאל שנה ואמר גם עם שונים ולא שמשו ח"ל א"ל חמערב שם ע"ה כדעת אחרים...
וכדמסיק שמו"ר הלכה מחוץ משנתן בלא שישום ח"מ א"ל הלמד נכשנה בלא הוראה מיישובי עולם הן כמ"ש...
הליכות עולם לו ג' וי"ן נחידושי אגדות דקוף מסכת גדה וזכרות הללו אוחין שמו"ר הלכה מחוץ ש"ע

והרי אם אין יודעין עטם הענין של כל דבר אם לא ידעקו מהתלה דבר מחוץ התלמוד שהיה שישום ח"מ...
ועשות לפל בהוראות וכו' הן ככלל מצלי עולם ויש לנעור בן: ושנה בה הוראה בו'. עי"ן פ"ק דקידושין...
ובחידושי שם: א"למנה שובבית. עי"ן פרש"י ונעורו ערך שז פירש ע"ה ע"ש: א"ל וואר"ל א"למנה...
קבור שבר בו'. מנחולה לא פירך דלא לא מצוי מירי אחרולה ויינו משום דנחולה זיליני לא משמע א"ל...
דמספלה ויחזי מדאי ויחזי כפי הענין שפירש"י הן כחולה דירחא מעה איהו מהספלה במנה א"ל...
אלמנה שזניח משמע דדרכה נכח מנקרת שזניחיה חמדי כפרש"י פירך שפיר מהך אלמנה דקטול שזר...
דמירי כהנ"ג ונמי וכל יומא הוא אחיה ומללתי מי מרשע בו' וק"ל: י"ר"ש ש"א יבשלו כי בני ארם...
בו'. לא דלא היתה מהספלה על עמלה שלא אכל בני אדם דלא חישב אפטר דהיתה יודעת נכשנה לאוקח...
ולא היתה מהספלה אלא שלא יבשלו הם כז' לאוספה וישנו על ידה ובלחמיהן כל מי שעשע מפרו ע"י ח"ל...
מכסיין אוחו מתיחמו על הק"ה ודו"ק: ועצומים כ"ה הרגויה זה ת"ח שהגיע בו'. פירש"י מלשון...
עולם עיניו דש לפרש כמשמעו ור"ל גדולים ותפוסים שהגיעו להוראה כמ"ש לגיל ספ"ק ואח עלומים יחלק...
ש"ל כהכרעה יחלק ויעקב וק"ל:

ע"ב ועד כמה עד מ' שנין בו'. כמו ששניט ק' מ' שנה לבינה דהייט שמדן דבר מחוץ דבר דעד מ'...
שנה הוא וכן שישומה על חורה לקבל מרבו דלחמיהן פרק קמח דע"ו ולא נון ה' א"ל לכתוב לב דעד...
עד היום הוא שאין דעם עומד על סוף דעתו של רבו וחממה משמו עד מ' שנה ה' א"ל הוס' מחוץ דעד...
מ' שנה היינו משהחללנו ללמוד ולא משעה שגורנו ע"ש והיינו משום דהתם החטילו ללמוד מחוץ מורה...
ואז ה' מוכרז דודאי היה דבור ממכרז כמה וכמה קטנים גם שגורנו או קודם ממן מורה ולא היה ראיס...
המחללה הלימוד אז וכן עמיהם הכתוב מדבר ולא נון לבס לב דלעמ דהיינו שיש להם מ' שנה מליחיה גם...
א"ל לא נלמד מ' שנה וכמו ששניט ק' מ' לבינה דלא אירי דוקא בלמד כל המ' ש"ש אפ"ש שבבמי...
זה העושה מעשה ששם בו'. פרש"י שמת' שלא לש"ש בו'. ויש לדקדק דתקשי ליה הכא כדמקשי' נמקון...
לעולם יעקוב אדם חבורה ונחמה אפילו שלא לשמה דמחור בו' וי"ל דהאי שלא לשמה דשכס גרוע עפי...
דמפרקמא כיון דכבר עברו ופינה אותה לךך נתייב הרגה ודו"ק: פירוש נקפי זה הבגנף רג"ו...
בו'. עי"ן פרש"י ועי"ל מ"ש מ"ש פ"ק דמלוין דס נקוף מרלה כדס עולה והוא דקאלו לנדר מנהו זה...
המקף רגלו נעמנו כדי שימטתו כפרוש ודק"ה שנתכפר כדס עולה. ואמר פירוש פרוכיא רש"שע בו'...
כפרש"י הולך כסוף בו' ע"ג. א"ע"ג דלחמיהן שילך האדם ככפיפה ראש ולא נקומה וקופה אפטר משפט...
כי מודיא היא כפיפה צורה מזלי ואפטר דכל היה דנקט היינו נעושה אוחן כמאיהם מלמן כמי הנרות...
נפרשות ואין פרושין א"ל הפירוש האמיתי העושה כן ה"ו משונח ככל היה עניינס דנקט ועי"ן נערוך כדורך...
נעךך פרוש כמה פירושים ככל זה וכן נחוספות ליה פירושנו ודו"ק: בי דינא רבה דיתפרע מהני דחשו...
גונדי בו'. פירש הענין נעךך גנדי נעדיס שחוריס וכן רכ עון לבס גונדי דפי' כל כתיב פרש"י גנד שזור...
ונראה לפרש הכא ללבס גונדי נעדיס שחוריס כאלו הוא מן הפירושים המחללים על יבשוליס כי היא...
דלעול זעירא דפרק הכונס דהוא מקיס מספאי אוכמי דקא מחללה אירושילס כסור ויהא כי וכן פירש...
הענין: א"ל מן הוצאתו שרובים פרש"י בו'. לומר לנטי שחורין לפיט ע"ה ודו"ק: שבעשעון...
בלעמיה וצ"י בו'. מעשה ומיר ודאי עמלי ונפשהתא היה כדכתיב ויקרב אל אחיו א"ל המדעיה עניי משה...
לעמיה כל עדת זו אלא דהיק משעה ומ' עמלי עמלי וכן עושין כסמר ומרלין עמלן כגלוי כפרש"י לנקט...
שזר כסמס ומנה דקיקס היו עששו מעשים טובים וכן כמה רשעים היו עששו מעשים רעים א"ל נקט א"ל...
ומיר ונפחה שהיו עושים מעשים הפכים דבר ה' ודו"ק:

ע"ב ועד כמה עד מ' שנין בו'. כמו ששניט ק' מ' שנה לבינה דהייט שמדן דבר מחוץ דבר דעד מ'...
שנה הוא וכן שישומה על חורה לקבל מרבו דלחמיהן פרק קמח דע"ו ולא נון ה' א"ל לכתוב לב דעד...
עד היום הוא שאין דעם עומד על סוף דעתו של רבו וחממה משמו עד מ' שנה ה' א"ל הוס' מחוץ דעד...
מ' שנה היינו משהחללנו ללמוד ולא משעה שגורנו ע"ש והיינו משום דהתם החטילו ללמוד מחוץ מורה...
ואז ה' מוכרז דודאי היה דבור ממכרז כמה וכמה קטנים גם שגורנו או קודם ממן מורה ולא היה ראיס...
המחללה הלימוד אז וכן עמיהם הכתוב מדבר ולא נון לבס לב דלעמ דהיינו שיש להם מ' שנה מליחיה גם...
א"ל לא נלמד מ' שנה וכמו ששניט ק' מ' לבינה דלא אירי דוקא בלמד כל המ' ש"ש אפ"ש שבבמי...
זה העושה מעשה ששם בו'. פרש"י שמת' שלא לש"ש בו'. ויש לדקדק דתקשי ליה הכא כדמקשי' נמקון...
לעולם יעקוב אדם חבורה ונחמה אפילו שלא לשמה דמחור בו' וי"ל דהאי שלא לשמה דשכס גרוע עפי...
דמפרקמא כיון דכבר עברו ופינה אותה לךך נתייב הרגה ודו"ק: פירוש נקפי זה הבגנף רג"ו...
בו'. עי"ן פרש"י ועי"ל מ"ש מ"ש פ"ק דמלוין דס נקוף מרלה כדס עולה והוא דקאלו לנדר מנהו זה...
המקף רגלו נעמנו כדי שימטתו כפרוש ודק"ה שנתכפר כדס עולה. ואמר פירוש פרוכיא רש"שע בו'...
כפרש"י הולך כסוף בו' ע"ג. א"ע"ג דלחמיהן שילך האדם ככפיפה ראש ולא נקומה וקופה אפטר משפט...
כי מודיא היא כפיפה צורה מזלי ואפטר דכל היה דנקט היינו נעושה אוחן כמאיהם מלמן כמי הנרות...
נפרשות ואין פרושין א"ל הפירוש האמיתי העושה כן ה"ו משונח ככל היה עניינס דנקט ועי"ן נערוך כדורך...
נעךך פרוש כמה פירושים ככל זה וכן נחוספות ליה פירושנו ודו"ק: בי דינא רבה דיתפרע מהני דחשו...
גונדי בו'. פירש הענין נעךך גנדי נעדיס שחוריס וכן רכ עון לבס גונדי דפי' כל כתיב פרש"י גנד שזור...
ונראה לפרש הכא ללבס גונדי נעדיס שחוריס כאלו הוא מן הפירושים המחללים על יבשוליס כי היא...
דלעול זעירא דפרק הכונס דהוא מקיס מספאי אוכמי דקא מחללה אירושילס כסור ויהא כי וכן פירש...
הענין: א"ל מן הוצאתו שרובים פרש"י בו'. לומר לנטי שחורין לפיט ע"ה ודו"ק: שבעשעון...
בלעמיה וצ"י בו'. מעשה ומיר ודאי עמלי ונפשהתא היה כדכתיב ויקרב אל אחיו א"ל המדעיה עניי משה...
לעמיה כל עדת זו אלא דהיק משעה ומ' עמלי עמלי וכן עושין כסמר ומרלין עמלן כגלוי כפרש"י לנקט...
שזר כסמס ומנה דקיקס היו עששו מעשים טובים וכן כמה רשעים היו עששו מעשים רעים א"ל נקט א"ל...
ומיר ונפחה שהיו עושים מעשים הפכים דבר ה' ודו"ק:

סליק פרק היה נוטל

ארוסה פרק רביעי

תוספות בר"ה ושומרת יבם לא בו' רמוקי לה בגמ' כגון שנא עליה בו' ע"ב. כ"ל:

דף בר תוס' בר"ה שאינה בו' בפתני' עקרה ע"ב. ה"ס ד' ואח"כ מה"ד ושאר...
כל הנשים או שותות תימה בו' ע"ב. כ"ל: בר"ה ורבי יונתן האי' בו'...
דרשא אחריתא וכו' ה"בא ראיבא לפרש"י בו' ואידך נמי הכתיב הטור ימוז...
ר"ת כ"לשון בני אדם והתם בו' בנו ש"ל ריב"ב כי מורה כל היבא ראיבא לפרש"י...
בו' ע"ב. כ"ל:

ע"ב בא"ד כל ריבויא כמו רבי יונתן דהכא דרד"ש בו' הכרת תכרת דאמר ר"ע...
הכרת בעוה"ו בו' ע"ב. כ"ל: בא"ד אם ראה תראה דר"ר ישמעאל דאמר...
ר"ת ודברי עקיבא דאמר אם ראה מוטב בו' ע"ב. כ"ל: הגירסא שס והכי מיימי לה...
נמי לקמן בפירקין א"ל בגמרוה שלפנינו שס גממ' נכרות וכן בליקוט אימח הגירסא להיפך...
לר"ע א"ל חס מראה ד"ת בו' ולרי ישמעאל א"ל ראה מוטב בו' ע"ש: בר"ה ור"ה בו'...
תיבת האי ריבויא דרבי יאשיה' בו' ורבי יונתן ד"ת ד"ת רמוטא אינה שותה ע"ב. כ"ל...
וה"ס ד' ותמיהתם לפירושים לקמן א"ל לפרש"י יומא דהני דרשות דנרימא אסמכתא בעלמא...
נייהו וק"ל: בר"ה כשמואל דאמר בו' הא רתנן בו' שלא שפתיי בו' ולא פתרין...
גבי השקאה גזירת הכתוב רביעיין ביאה דשם אישות ע"ב. כ"ל: אין קושיטס מנוורת לן...
דחא התם דמשעינין אותה על שלא טעימ בשומרת יבם ומוקי לה כנא עליה יבם כי ולא...
מקשה לרז אלא למה קרית לה שומרת יבם וא"כ היאך וכל למרן לרז דעניין ביאה לשם...
אישות ורז שיקיב דה"ק ולא מתרן דגבי השקאה ר"ה"ק ולא מתרן דגבי השקאה ר"ה"ק ולא מתרן...
לרי יאשיה לא היה משקיין לה משום דכתיב חמת אישה וכו"ג כמנו המוספות ע"ש ע"ש:

הכמות ש"ט

דף בר ע"א רש"י ד"ה כהנא בת כהן בו' כ"ל: תדיה לא תאכל כתיב אבל...
כהנא הנשואה בו' ע"ב. כ"ל: מפ"י י"ן: בר"ה מפ"י ש"ל א"ל ח"ה בו'...
בו' ואין מנחת בו' וכתב ביהן קרובה בו' ע"ב. כ"ל: מפ"י י"ן: שום בר"ה [בר"ה בו']...
וחכ"א תעובר בו' ור"א סבר בתריה הווא קרא כתיב ע"ב. כ"ל: מפ"י י"ן: בר"ה...
כראב"ש כמנחות בו' נדרתו ואינה נקפצת ור"ש רייש ל"ה לקרא התם הכי וכי...
נאמר והיתה לכהן כמנחתו לא נאמר א"ל כמנחת חומא של ישראל מה מנחת...
ישראל נקפצת א"ל מנחת חומא כהן נקפצת א"ל מה מנחת ישראל שיריה בו'...
והשיריים קרביין ועצמן ור"א סבר ל"ה כאכורה רביעי ל"ה קמיצה ומירו שיריים קרביין...
לעצמן ל"ה ל"ה רכס כפומי בו' א"ל קומץ קרב לעצמו ושיריים מתפרדים...
בו' ע"ב. כ"ל: מפ"י י"ן: תוס' בר"ה כל הנשואות בו' כ"ה קרשה לשמו ותני

דף בר ע"ב רש"י ד"ה כהנא בת כהן בו' כ"ל: תדיה לא תאכל כתיב אבל...
כהנא הנשואה בו' ע"ב. כ"ל: מפ"י י"ן: בר"ה מפ"י ש"ל א"ל ח"ה בו'...
בו' ואין מנחת בו' וכתב ביהן קרובה בו' ע"ב. כ"ל: מפ"י י"ן: שום בר"ה [בר"ה בו']...
וחכ"א תעובר בו' ור"א סבר בתריה הווא קרא כתיב ע"ב. כ"ל: מפ"י י"ן: בר"ה...
כראב"ש כמנחות בו' נדרתו ואינה נקפצת ור"ש רייש ל"ה לקרא התם הכי וכי...
נאמר והיתה לכהן כמנחתו לא נאמר א"ל כמנחת חומא של ישראל מה מנחת...
ישראל נקפצת א"ל מנחת חומא כהן נקפצת א"ל מה מנחת ישראל שיריה בו'...
והשיריים קרביין ועצמן ור"א סבר ל"ה כאכורה רביעי ל"ה קמיצה ומירו שיריים קרביין...
לעצמן ל"ה ל"ה רכס כפומי בו' א"ל קומץ קרב לעצמו ושיריים מתפרדים...
בו' ע"ב. כ"ל: מפ"י י"ן: תוס' בר"ה כל הנשואות בו' כ"ה קרשה לשמו ותני

הדרן ע"ך היה נוטל
ארוסה פרק רביעי
רש"י ד"ה ולא נוטלתו כו' שישמה אסורה לימיה כו' כן כר"ך להיות וכו' נראה לו:

